

Een schilderij, een droom, een fantasie zijn niet de weergave van een gegeven in zijn zintuigelijke waarneembaarheid, maar in deze symboliserende functie werkt reeds de menselijke geest, zoodat de zin van het uitgebeelde krachtiger uitkomt. Ditzelfde geldt voor de symbolen van het ziekzijn. De symptomen van het defect als objectief transbewust gebeuren in het psychische of het lichamelijke zijn de symbolen, waarin de zieke mensch zich uitdrukt en mededeelt. In de spanning tusschen het Ik en de wereld ¹⁾ wordt het symbool gesteld als poging, om deze spanning op te heffen. In het gebruik van het teeken, in het uiten van de klacht, maakt de zieke zich los van het zintuigelijk waarneembare, gelijk het Ik zich in de neurotische symbolen bevrijdt van de conflictspanning, waarin het staat tot zijn milieu.

Het is één van onze hoogste goederen deze vrijheid van geestelijken arbeid, waardoor de chaos der zintuigelijke gegevens wordt geordend, ook die van het ziekzijn. Dit geschiedt in de naamgeving, in het uiten van onze bezwaren, in de onwillekeurige gedragingen; in het stellen van het symbool, waarin wij het dagelijksch voorhandene vormen en stempelen. Zoo is het mogelijk, dat in het gesproken woord een ademtocht, een luchttrilling tot drager van geestelijke beduiding wordt. Dit kan alleen, omdat de oerfunctie van het beduiden reeds werkzaam was vóór het afzonderlijke teeken. Het eigenaardige van de symboliseering bestaat niet daarin, dat een gegeven materie eenvoudig opgenomen wordt, om er dan een uit de eigen energie van het bewustzijn stammend stempel op te zetten, of ze in een bepaalden vorm te gieten, maar de karakteristieke werkzaamheid van den menschelijken geest vangt reeds veel vroeger aan. Ook het schijnbaar gegevene in de symptomen blijkt bij scherper analyse reeds bepaalde Akten te zijn gepasseerd: het „is” dat, waartoe het in deze acten werd uitgebeeld. Daarom zijn de symbolen in droom en neurose, evenmin als die in kunst en mythe, afbeeldingen van de werkelijkheid, maar ze geven ons de richtingen van de attitude van den menschelijken geest tot de werkelijkheid. Symbolen zijn geen getrouwe copieën, geen fotografieën, het zijn geen beelden; hun wezenlijke praestatie be-